

Vergaderjaar 2011–2012

21 501-07

Raad voor Economische en Financiële Zaken

Nr. 885

BRIEF VAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 25 februari 2012

Tijdens de Eurogroep van 20 februari hebben de ministers van Financiën een voorlopig akkoord bereikt over een pakket voor Griekenland, inclusief de *private sector involvement* (PSI) en het tweede programma.¹ Ik heb u hierover in mijn brief van 22 februari jl. bericht (Kamerstuk 21 501-07, nr. 887).

Het pakket past binnen de doelstellingen van de Verklaring van 26 oktober van de Staatshoofden en Regeringsleiders van de Eurozone. Er zijn maatregelen genomen zodat de schuld substantieel wordt verminderd en de doelstelling voor schuldhoudbaarheid wordt gehaald. Om de schuld op een houdbaar pad te brengen en te houden is het nodig dat Griekenland de vereiste hervormingen doorvoert en budgettaire maatregelen neemt. Het pakket bevat belangrijke maatregelen ter versterking van de capaciteit om hervormingen en begrotingsconsolidatie te implementeren, manieren om schuldbetalingen te verzekeren en versterking van *monitoring* ter plaatse.

De onderhandelingen waren zwaar en duurden lang. Het was op voorhand niet zeker dat er een akkoord bereikt kon worden. Nederland heeft hard ingezet op een schuldquote van 120% BBP in 2020 en een programma dat de maximale omvang van 130 mld. euro niet overschrijdt. De zorgen over de implementatie van het programma waren ook een belangrijk punt voor Nederland in de onderhandelingen. Ik heb dan ook gepleit voor versterking van permanente capaciteit in Griekenland om implementatie te verbeteren en voor het voorrang geven van betaling van de rente en aflossing van Griekse schuld. Het pakket bevat hiervoor maatregelen.

In deze brief ga ik verder in op de tijdslijn voor definitieve besluitvorming en de onderdelen van het pakket. Verder gaat de brief in op het beslag op het Nederlandse garantieplafond en de implicaties voor de Nederlandse begroting.

¹ De vertrouwelijke bijlage is ter vertrouwelijke inzage gelegd, **alleen voor de leden**, bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Proces en besluitvorming PSI en tweede programma

Zoals ik in mijn brief van 22 februari al aangaf, heeft de Eurogroep geen definitieve beslissing genomen. Wel is er overeenstemming dat het huidige pakket voldoende basis vormt om Griekenland een voorwaardelijk aanbod te laten doen aan haar obligatiehouders voor een obligatie-omruil.

Tijdslijn voor PSI en tweede programma

Aan de definitieve goedkeuring van de PSI zijn twee voorwaarden verbonden. Allereerst moet de PSI ertoe leiden dat Griekenland zal voldoen aan de doelstelling voor schuldhoudbaarheid. Uiterlijk 8 maart, wanneer de obligatiehouders gereageerd hebben op het aanbod, is bekend in hoeverre aan deze eis is voldaan. Een andere voorwaarde voor de PSI is de implementatie van de overeengekomen maatregelen om achterstand onder het huidige programma in te halen («*prior actions*»). De deadline voor deze laatste voorwaarde is 1 maart a.s. Voor 1 maart is een Eurogroep voorzien waarin de implementatie van de *prior actions* en de voortgang van de PSI zal worden besproken.

Tijdens een extra ingelaste Eurogroep op 9 maart zal vervolgens definitief worden vastgesteld of de PSI aan de voorwaarden voor afronding voldoet. Het IMF zal met name moeten bevestigen dat de doelstelling voor schuldhoudbaarheid gehaald wordt. De publieke bijdrage aan de PSI bestaat dan uit financiering van de zogenaamde financiële *sweetener*. Ook moet de opgebouwde rente op Griekse staatsobligaties tot het moment van de obligatie-omruil uitgekeerd worden. Tijdens de Eurogroep van 9 maart zal ook de definitieve financieringsbehoefte vastgesteld worden voor het nieuwe programma. Tijdens een extra ingelaste Eurogroep op 14 maart zal dit tweede programma ook definitief moeten worden goedgekeurd.

Goedkeuring parlement

Gegeven de uitkomst van het akkoord en de conditionaliteiten in de besluitvorming, kan, naar mijn oordeel, de Tweede Kamer op basis van deze brief zich uitspreken over de PSI, het nieuwe programma, en de publieke financiering die hiermee samenhangt. Zoals hierboven beschreven, is deze goedkeuring conditioneel aan het afronden van de *prior actions*, de deelname aan de PSI, en de doelstelling voor schuldhoudbaarheid. Andere voorwaarden zijn dat de omvang van het programma maximaal 130 mld. euro bedraagt en dat het IMF significant bijdraagt.

Tijdelijke garanties ECB

Vanaf het moment dat Griekenland een aanbod doet aan obligatiehouders, kunnen kredietbeoordelaars Griekenland in «(*selective*) *default*» plaatsen. Op dat moment heeft de ECB een garantstelling nodig voor de Griekse obligaties die zij als onderpand heeft. Ik heb u hierover onder meer in mijn brief na afloop van de Eurozonetop van 21 juli (BFB2011-1571M), tijdens het AO van 16 februari, en in mijn brief van 22 februari jl., geïnformeerd. De tijdelijke garantie voor de ECB wordt dan ook zo snel mogelijk verstrekt en zal 35 mld. euro bedragen. Deze tijdelijke garantie zal uit de reeds geakkordeerde capaciteit van het EFSF komen. Zodra de tijdelijke garantie kan worden opgeheven, komt deze capaciteit weer vrij.

Prior actions

Het voorlopig akkoord over een pakket tijdens de Eurogroep van 20 februari was mogelijk omdat Griekenland voldaan heeft aan een aantal eisen die de Eurogroep op 9 februari heeft gesteld. Zo moet de achterstand onder het huidige programma worden ingehaald voor definitieve

goedkeuring kan worden gegeven aan het nieuwe programma. De *prior actions* die hiervoor genomen moeten worden, zijn door de Trojka geïdentificeerd. Griekenland heeft een aantal van deze *prior actions* al genomen, waaronder structurele invulling van een gat van ongeveer 325 mln. euro in de begroting. Voor de resterende *prior actions* is een tijdsplan opgesteld. Op 1 maart, voor definitieve goedkeuring van de PSI en ruim voor definitieve goedkeuring van het tweede programma, moeten de maatregelen geïmplementeerd zijn. De Trojka zal hierover rapporteren aan de Eurogroep.

Brede politieke steun

Daarnaast wilden de Eurogroep en het IMF brede politieke steun in Griekenland voor het nieuwe programma, inclusief de *prior actions*. Deze eis hing samen met de politieke onzekerheid na de verkiezingen. Op 12 februari heeft het Griekse parlement het aanpassingsprogramma met een wet aangenomen. Bovendien hebben de politieke leiders van de beide coalitiepartijen in een brief aangegeven het programma ook na de verkiezingen te blijven steunen.

Gezien het zwakke *track record* van Griekenland, is besloten tot extra maatregelen die de institutionele capaciteit van Griekenland versterken en bijdragen aan een verbetering van discipline en uitvoering van het programma. Ik ga later in deze brief op deze maatregelen in.

Hiermee is de Eurogroep voldoende verzekerd van brede politieke steun en uitvoering van het programma.

Doelstelling voor schuldhoudbaarheid

Voorafgaand aan de Eurogroep heeft het IMF een voorlopige beoordeling van de schuldhoudbaarheid gedaan. Op basis van de bijstellingen ten opzichte van de situatie in oktober, en de PSI zoals op het moment van de analyse voorzien, zou de schuld een niveau van 128,6% BBP in 2020 bereiken. De Eurogroep heeft, mede op aandringen van Nederland, daarop besloten dat er extra maatregelen noodzakelijk waren. Wanneer de uitkomst van de PSI bekend is, op 9 maart, kan het IMF op basis van een schuldhoudbaarheidsanalyse definitief vaststellen dat de doelstelling voor schuldhoudbaarheid gehaald wordt.

Volgens het IMF is onverkorte implementatie van het programma essentieel om de schuld op een pad naar een houdbaar niveau te houden, aangezien de schuldquote kwetsbaar is voor negatieve ontwikkelingen in met name de primaire balans, groei en snelle interne devaluatie. De neerwaartse risico's zijn groot. Het IMF geeft aan dat wanneer implementatie van structurele hervormingen, budgettaire aanpassing en privatisering verder worden vertraagd, de schuldontwikkeling op een hoger pad komt en de doelstelling voor 2020 niet wordt bereikt. Overigens is het onzeker wanneer Griekenland weer markttoegang krijgt, zodat het niet uit te sluiten valt dat Griekenland extra publieke sectorsteun nodig heeft, zoals ik eerder al met de Tweede Kamer heb besproken. Al zijn de risico's groot, het IMF is van mening dat de voorlopige schuldhoudbaarheidsanalyse gedegen is en realistische macro-economische uitgangspunten hanteert.

Extra maatregelen publieke en private sector

In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van het effect van de verschillende maatregelen op de schuldquote in 2020 en de financieringsbehoefte. Met deze maatregelen wordt in 2020 een schuldniveau bereikt van 120,5% BBP

en zal de omvang van het tweede programma 130 mld. euro bedragen. Hieronder wordt op de maatregelen ingegaan.

Tabel 1: Effect van maatregelen op schuldquote en financiering programma

	(Vermindering) schuld in 2020 (%-punt BBP)	(Vermindering) financiering (mld. euro)
<i>Zonder extra maatregelen</i>	128,6	135,5
PSI	3,5	2,3
Verlaging renteopslag GLF	2,8	1,4
Investeringsportefeuille nationale centrale banken	1,8	1,8
<i>Uitkomst</i>	120,5	130,0

PSI

Griekenland is met het *International Institute of Finance* (IIF), dat onderhandelt namens de Griekse private obligatiehouders, een PSI overeengekomen. De herstructurering is dieper dan voorzien tijdens de Eurozonetop van 26 oktober. De nominale afschrijving bedraagt 53,5% en de coupon is verlaagd. Ook voor het verdere proces voor de PSI blijft het voortouw bij Griekenland, conform de internationale praktijk. Op vrijdag 24 februari heeft Griekenland aan haar obligatiehouders het aanbod gedaan voor de PSI. Zoals eerder aangegeven, moet op 9 maart de uitkomst van de PSI bekend zijn.

Bij uitvoering van de PSI moet opgebouwde rente worden betaald. Dit is rente die Griekenland verschuldigd is over staatsobligaties, maar nog niet heeft uitgekeerd omdat de datum waarop deze betaald zou worden nog niet bereikt is. Deze rente maakt geen onderdeel uit van de herstructurering en zal op het moment van de obligatie-omruil betaald worden. Het gaat om een bedrag van ongeveer 5,5 mld. euro dat onderdeel uitmaakt van het totaal van maximaal 130 mld. euro aan publieke financiering dat nodig is voor het gehele pakket.

Verlaging renteopslag GLF

Om de Griekse schuldhoudbaarheid te verbeteren zal de renteopslag op de bilaterale leningen die onder de *Greek Loan Facility* (GLF) zijn uitgekeerd, verlaagd worden naar 150 basispunten. Deze leningen hadden nog een aanzienlijk hogere kostenopslag ten opzichte van de leningen onder het EFSF.

Tijdens de Eurogroep is gesproken over de Griekse staatsobligaties in bezit van de ECB, die zijn aangekocht in het kader van het *Securities Market Programme* (SMP). Deze obligaties zullen niet worden meegevoerd in de PSI. Hiermee ontstaat de situatie dat deze obligaties naar verwachting winsten opleveren voor de ECB, die groter zullen zijn dan de kosten van de renteverlaging. Deze winsten vloeien naar de nationale centrale banken en, afhankelijk van de nationale mechanismen voor winstafdrachten, naar de schatkisten van de eurolanden. In de Eurogroep is overeengekomen dat vanwege de winst op het SMP afgezien wordt van verdere compensatie tussen eurolanden voor landen die als gevolg van de verlaging van de renteopslag verlies leiden op deze leningen. Er is afgesproken dat landen de winstafdracht op het SMP kunnen gebruiken als compensatie voor de verlaging van de rente. Nederland is overigens één van de landen waar de financieringskosten van de bilaterale leningen ook na verlaging van de renteopslag nog ruimschoots dekkend zijn.

Investeringsportefeuille nationale centrale banken

Verder hebben verschillende nationale centrale banken van het eurosysteem Griekse obligaties als onderdeel van hun investeringsporte-

feuille. Ook deze obligaties zullen niet worden meegenomen in de PSI. In plaats daarvan zal het inkomen op de Griekse obligaties in de investeringsportefeuille van de nationale centrale banken doorgegeven worden aan Griekenland.

De precieze wijze waarop dit inkomen wordt uitgekeerd aan Griekenland, wordt momenteel nog technisch uitgewerkt. De verschillende centrale banken hanteren niet exact dezelfde boekhoudkundige regels ten aanzien van deze portefeuilles, waardoor de afdrachten voor de Griekse obligaties zouden kunnen verschillen. Uitgangspunt voor Nederland bij de uitwerking is dan ook dat de portefeuilles van alle nationale centrale banken van het Eurosysteem op dezelfde manier behandeld worden.

Maatregelen om naleving te bevorderen

Voor vermindering van de schuld is het essentieel dat Griekenland de structurele hervormingen en budgettaire maatregelen van het aanpassingsprogramma implementeert. Vanwege het zwakke *track record* van Griekenland, was dit een punt van zorg. Het pakket bevat dan ook een aantal maatregelen om de institutionele capaciteit van Griekenland te versterken. Dit kan bijdragen aan een verbetering van discipline en uitvoering van het programma.

Versterking van monitoring ter plaatste

De Eurogroep heeft de Commissie gevraagd het aantal mensen dat permanent in Griekenland gestationeerd is te vergroten, voor zowel het geven van technische assistentie als het monitoren van voortgang. Voor de eerste activiteit, die onder de eerder opgerichte *Task Force* valt, zullen lidstaten ook extra experts ter beschikking stellen. Deze maatregelen versterken de capaciteit en zorgen ervoor dat eventuele problemen tijdig worden gesignaleerd. Dit is in lijn met de Nederlandse wensen, en met de inzet van 26 oktober.

Prioritering schuldbetalingen

Er zijn verschillende maatregelen genomen om betaling van de rente en aflossing van de resterende Griekse schuld voorrang te verlenen. Zo zal Griekenland gebruik gaan maken van een rekening bij de Griekse Centrale Bank, waarop de Trojka zal toezien. Op deze rekening zal aan het begin van elk kwartaal voldoende geld worden gestort, zowel vanuit de bijdragen van de andere lidstaten en het IMF, als vanuit de Griekse eigen (belasting)inkomsten, om aan de betalingsverplichtingen voor dat kwartaal te voldoen. Daarnaast zal de Griekse overheid de komende twee maanden in de wet, en daarna zo spoedig mogelijk in de grondwet, vastleggen dat schuldbetalingen voorrang krijgen boven andere uitgaven. De verwachting is dat deze maatregelen disciplinerend werken en bijdragen aan herstel van vertrouwen van financiële markten in Griekenland. Ook dit betrof mede een wens van Nederland.

Invulling nieuwe programma en prior actions

De afgelopen periode is er ook intensief onderhandeld tussen de Trojka en de Griekse autoriteiten over de invulling van het nieuwe programma en de te implementeren *prior actions*. Het nieuwe programma vervangt het eerste programma. Het nieuwe *Memorandum of Understanding (MoU)* legt de modaliteiten en voorwaarden voor het nieuwe programma en de *prior actions* vast.

Het MoU is opgesteld op basis van de actuele macro-economische situatie, waaronder de negatieve economische bijstellingen voor zowel Griekenland als voor de eurozone, en op basis van de ervaring met en

effecten van vertraging van programma-implementatie tot nu toe. Verder is de strategie van het nieuwe programma aangepast door maatregelen voor verbetering van het concurrentievermogen naar voren te halen. Dit laatste heeft implicaties voor het herstelpad en voor de budgettaire doelstellingen. Ook zijn de doelstellingen voor de opbrengsten uit privatiseringen aangepast.

Het MoU voor het tweede programma geeft op een aantal terreinen een duidelijk tijdspad voor specifieke maatregelen. Hierdoor zal de naleving in de toekomst beter te controleren zijn.

Structurele hervormingen

Er wordt uitgebreid aandacht besteed aan groeibevorderende structurele maatregelen, met name op het terrein van flexibilisering van de arbeidsmarkt. Daarnaast moeten maatregelen leiden tot het versterken van de instituties. Een aantal van deze maatregelen vallen onder *prior actions*.

Op het terrein van arbeidsmarkt en pensioenen worden forse ingrepen gepleegd. Een aantal van deze maatregelen zijn aangewezen als *prior action* en de implementatie zal dus op 1 maart afgerond zijn. Zo wordt het minimumloon met 22% verlaagd en worden eveneens de nominale aanvullende pensioenen gereduceerd om tekorten weg te werken. Een groot deel van de zogenaamde «gesloten» beroepen wordt opengesteld om de concurrentie te bevorderen.

De gezondheidszorg wordt verder gemoderniseerd met als doel om de uitgaven aan gezondheidszorg onder 6% BBP te houden en tegelijkertijd de toegang tot zorg en de kwaliteit hiervan te waarborgen. Hiervoor is in het MoU een hele reeks aan zeer specifieke maatregelen opgenomen. Als *prior action* worden maatregelen geïmplementeerd om de uitgaven aan medicijnen in 2012 met circa 1 mld. euro omlaag te brengen, onder andere door meer generieke en goedkopere medicijnen voor te schrijven en de marges voor de groothandel terug te brengen. Het tweede programma bevat daarnaast een hele reeks van maatregelen die ervoor moeten zorgen dat de gezondheidszorg in den brede wordt aangepakt door onder andere het verbeteren van de *governance*, controle op farmaceutische uitgaven, het voorschrijven van medicijnen en de monitoring en accounting hiervan.

Tevens wordt er in het MoU uitgebreid ingegaan op maatregelen ten behoeve van hervorming van de belasting en begrotingszaken. Dit zit deels besloten in de *prior action* en wordt nader uitgewerkt in maatregelen onder het tweede programma. Doelstelling is om het belastingstelsel te vereenvoudigen, uitzonderingsregels en voorkeursbehandelingen af te schaffen en de belastingbasis te verbreden. Een belangrijk punt is tevens het opstellen van een actieplan tegen belastingontduiking en corruptie. Nederlandse experts verlenen assistentie bij de verbetering van belastinginning.

Tevens is er in de MoU aandacht voor het moderniseren van de overheid. Deze maatregelen behelzen onder andere versterking van het centrale bestuur, zoals betere coördinatie tussen de ministeries, en het verbeteren van overzicht en controle op regionale en lokale bestuursorganen. Verder worden maatregelen genomen om het proces voor aanbestedingen effectiever en transparanter te maken, en de salarissystematiek en het personeelsbeleid van de overheid te verbeteren.

Maatregelen bankensector

De Griekse banken zullen in de komende periode geherkapitaliseerd moeten worden. Deels is dit het gevolg van de PSI-operatie: Griekse

banken hebben veel Griekse staatsobligaties op de balans staan en worden derhalve flink geraakt door de PSI. Daarnaast zorgt de diepe recessie voor verliezen op de leningenportefeuille. De precieze vormgeving van de herkapitalisatie moet nog worden ingevuld. Wel staat reeds vast dat er vanuit de Trojka en de Eurozone betrokkenheid blijft bij het *Hellenic Financial Stability Fund* (HFSF), ondermeer doordat alle leden van het bestuur van het HFSF ook moeten worden goedgekeurd door de *Eurogroep Working Group* (EWG). Daarnaast wordt de Trojka geconsulteerd bij de technische uitwerking van de herkapitalisatie.

EFSF garantiebeslag en effect op de Nederlandse begroting

Beslag op capaciteit EFSF

Voor het tweede Griekse programma, inclusief de publieke bijdrage aan de PSI en de garantie voor de ECB, wordt mede een beroep gedaan op het EFSF. De precieze grootte van het programma zal pas in maart bekend worden, maar bedraagt maximaal 130 mld. euro. Verder is er 35 mld. euro voorzien als tijdelijke garantie voor de ECB. Daarnaast zal het restant van het bilaterale leningenprogramma van circa 24,4 mld. euro overgeheveld worden naar het EFSF conform het besluit van de Eurotop van 21 juli jl.

Hoewel de bijdrage van het IMF nog niet bekend is, zal het tweede Griekse programma, samen met het overhevelen van het restant van het bilaterale leningenprogramma, beslag leggen op een substantieel deel van de EFSF capaciteit van 440 mld. euro. Er van uitgaande dat het gehele tweede programma uit het EFSF gefinancierd zou worden, zou circa 240 mld. euro aan EFSF capaciteit resteren. Hierbij is dus nog geen rekening gehouden met het deel dat door het IMF gefinancierd zal worden.

Daarnaast wordt er een extra beslag op de EFSF capaciteit gelegd door zogenaamde tijdelijke «*roll-over*» buffers die het EFSF dient aan te houden vanwege zijn financieringsstructuur. Het EFSF moet bij het aflopen van een obligatie genoeg geld in kas hebben om de obligatie af te lossen. Om dit zeker te stellen en een reserve te creëren, wordt tijdig een nieuwe obligatie uitgegeven. Deze tijdelijke buffers worden ook gegarandeerd door de lidstaten. Hoewel het risico dat lidstaten lopen op deze buffers kleiner is dan voor programmaleningen, doen de buffers wel een tijdelijk beroep op de EFSF capaciteit en de garanties van de eurolanden. De *roll-over* buffers bedragen tezamen naar schatting 25 mld. euro. Dit komt dus bovenop het beslag voor de capaciteit voor de programmaleningen.

Garantieplafond Nederland

Nederland verstrekt voor ongeveer 6,12% van het totaal door EFSF aangegane verplichtingen aan garanties. Naast garanties en overgaranties voor de hoofdsom verstrekt Nederland ook garanties voor de rentelasten op de obligaties van het EFSF. Het uiteindelijke beslag op het garantieplafond, en op de Nederlandse overheidsschuld, is afhankelijk van de IMF bijdrage. De garanties die Nederland voor het tweede Griekse programma passen binnen het Nederlandse garantieplafond van circa 98 mld. euro.

Effect verlaging renteopslag GLF

De verlaging van de opslag op de bilaterale leningen aan Griekenland zal worden verwerkt in de Voorjaarsnota samen met de overige aanpassingen die overeengekomen zijn tijdens de bijeenkomst van de regeringsleiders en staatshoofden van de eurozone van 21 juli jl. Het betreft specifiek de looptijdverlenging van de bilaterale leningen aan Griekenland en het overhevelen van de resterende tranches van het bilaterale leningenprogramma naar het EFSF. De volgende leningtranches van de eurolanden aan Griekenland zullen dan ook door EFSF uitgekeerd worden. Als gevolg van deze aanpassingen ontvangt Nederland minder rente op de bilaterale

leningen aan Griekenland. In 2012 en 2013 ontvangt Nederland respectievelijk circa 50 mln. euro en 90 mln. euro minder aan rente dan nu is geraamd in de begroting.

Effect SMP en investeringsportefeuille van De Nederlandsche Bank
Wanneer detechnische uitwerking bekend is van de manier waarop het inkomen op de Griekse obligaties in de investeringsportefeuille aan Griekenland wordt uitgekeerd, kan worden aangegeven wat het effect is voor Nederland. Op dat moment wordt de Tweede Kamer hierover geïnformeerd. Overigens heeft De Nederlandsche Bank een relatief beperkte portefeuille aan Griekse staatsobligaties.

Ook voor het vaststellen van het effect van de SMP-portefeuille op de Nederlandse begroting is nadere uitwerking noodzakelijk. Volgens de afspraken tijdens de Eurogroep kunnen de winsten op de Griekse obligaties onder het SMP gebruikt worden om de renteverlaging compenseren. Zoals eerder aangegeven overtreft het verwachte inkomen uit de winstafdracht het effect van de renteverlaging ruimschoots.

Bijdrage IMF

Zoals ik in mijn brief van 22 februari al aangaf, kan het IMF op dit moment nog geen toezegging doen voor een bijdrage aan het tweede programma. Hierover is pas definitief uitsluitsel wanneer de IMF-*board* een tweede programma, inclusief de bijdrage van het IMF, goedkeurt. Een beslissing over het tweede Griekse programma door de IMF-*board* is momenteel voorzien voor de tweede week van maart. In de verklaring van de Eurogroep van 20 februari is opgenomen dat de Eurogroep rekent op een significante bijdrage aan het tweede programma.

Tot slot

De verschillende risico's afwegend, ben ik van mening dat het pakket een basis vormt dat perspectief biedt aan Griekenland en het uitzicht verbetert op herstel van vertrouwen en financiële stabiliteit in de eurozone. Het pakket vormt geen garantie dat de problemen in Griekenland geheel opgelost zijn. Griekenland zal de komende periode forse maatregelen moeten nemen en laten zien dat het de noodzakelijke hervormingen implementeert.

De minister van Financiën,
J. C. de Jager